

**ERGENLERDE GÖRÜLEN KURALDIŞI DAVRANIŞLARIN
YORDANMASINDA ANNE-BABA EVLİLİK ÇATIŞMASI ve ÇOCUKLUK
ÖRSELENME YAŞANTILARININ ROLÜ**

Fatoş Bulut Ateş¹
Ayşe Rezan Çeçen-Eroğul²

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, ergenlerde görülen kuraldışı davranışları, ebeveynlerinin evlilik çatışmasına ilişkin algılarının ve çocukluk dönemi ihmal ve istismar deneyimlerinin yordama gücünü araştırmaktır. Çalışma lise 1,2,3 ve 4. sınıflarda öğrenim gören, yaşları 14 ile 19 arasında değişen toplam 495 ergen üzerinde gerçekleştirilmiştir. Ergenlerin kuraldışı davranış puanları “Kuraldışı Davranış Ölçeği”, anne-baba evlilik çatışması puanları “Çocukların Evlilik Çatışması Algısı Ölçeği”, örselenme yaşantısına ilişkin veriler “Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği”, kişisel ve ailevi bilgiler ise “Kişisel Bilgi Formu” aracılığıyla toplanmıştır. Veriler lojistik regresyon analizi ile analiz edilmiştir. Yapılan Lojistik Regresyon analizi sonuçlarına göre, algılanan anne baba evlilik çatışması alt boyutlarından “çatışma özellikleri”, “tehdit algısı” ve “kendini suçlama”; örselenme yaşantıları alt boyutlarından ise “fiziksel istismar” değişkeni kuraldışı davranışlarda bulunma durumunu açıklamada anlamlı katkı sunan değişkenlerdendir.

Anahtar Kelimeler: Ergen, kuraldışı davranış, evlilik çatışması, istismar

**THE ROLE OF MARITAL CONFLICT
AND CHILDHOOD ABUSE EXPERIENCES AS THE PREDICTORS OF
ADOLESCENTS' DELINQUENT BEHAVIOURS**

ABSTRACT

The aim of this research is to investigate the delinquent behavior seen in adolescents, the perceptions of parents' conflict of marriage, and the predictive power of childhood neglect and abuse experiences (physical, emotional, sexual). The study was conducted on a total of 495 adolescents aged between 14 and 19 years old who were studying in high school 1,2,3 and 4th grades. The age of the students taken to the sample were between 14 and 19. The data of Adolescent delinquency levels were collected by means of “Delinquency Behavior Scale”. The data of perception of parental marital conflict were collected by means of “Children’s Perception of Interparental Conflict Scale”, The data of childhood maltreatment experience were collected by means of “Childhood Trauma Questionnaire”. personal and family information was collected using "Personal Information Form". The data were analyzed using logistic regression analysis. According to the results of the logistic regression analysis, perceived parental conflict marital conflict subscales, "conflict characteristics", "threat perception" and "self -

¹ Yrd. Doç.Dr., Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, fbulut@cu.edu.tr

² Prof. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, rezancecen@mu.edu.tr

Araştırma, Gönderim Tarihi:30.10.2016 Kabul Tarihi: 13.11.2017

blame"; and "physical abuse" from the subscales of traumatic experiences are variables that make a meaningful contribution in explaining the presence of an delinquent behavior.

Keywords: Adolescence, delinquency behavior, marital conflict, abuse.

Giriş

Ergenlik dönemi, gelişimsel özelliklerindeki değişimlere uyum sağlamanın yanında, ergenin iyilik haline yönelik tehdit oluşturabilecek kuraldışı davranışlarda bulunmaya yatkın olduğu bir dönemdir diyebiliriz. Ergenlik dönemi ergenlerin yoğun olarak ihtiyaç duydukları bir gruba ait olma (sosyal kabul), birey olarak bağımsızlık kazanma ile ilişkili olarak yetişkin otoritesine karşı çıkma, kendini kanıtlama, bu dönemde bedensel değişimlerin ve kimlik oluşturma sürecinin yarattığı kaygı ile başa çıkma gibi pek çok değişimin ortaya çıktığı bir zaman dilimi olması nedeniyle kuraldışı davranışlara yönelme açısından oldukça riskli bir dönem olduğu kabul edilmektedir (Çok & Karaman, 2008; Siyez, 2009). Problem davranış kavramının, farklı araştırmalarda riskli davranış, suç davranış (Siyez, 2009; Yılmaz, 2000) şeklinde ifade edildiği görülmektedir. Bu araştırmada ise kuraldışı davranış kavramı kullanılmıştır. Bir davranışın kuraldışı davranış olarak tanımlanabilmesi için dikkat edilmesi gereken en önemli ölçüt -davranışın türüne göre değişmekle birlikte- davranışın yapılma sıklığıdır. Örneğin, günde bir defa sigara içmek risk tanımı için yeterliyken, alkol için ise son bir ay içerisinde üç veya daha fazla gün alkol kullanma riskli davranış olarak adlandırılır (Ögel, 2007).

Kuraldışı davranışların nedenlerinin ortaya çıkarılması, bu nedenleri ortadan kaldırmaya yönelik müdahaleler yapmak açısından oldukça önemlidir. İlgili alanyazında kuraldışı davranışların nedenlerini açıklayan çok sayıda kuram olduğunu ve bu kuramların biyolojik temelli, sosyolojik temelli ve psikolojik temelli yaklaşımlar olarak sınıflandırıldığını görmekteyiz. Kuraldışı davranışların nedenlerine biyolojik açıdan yaklaşan kuramlara baktığımızda, kuraldışı davranışların gösterilmesinde genetik aktarımın ve mizacın üzerinde odaklandıkları görülmektedir. Kuraldışı davranışlara sosyolojik açıdan yaklaşan kuramcılarının başında Hirschi gelmektedir. Hirschi'nin (1969) sosyal kontrol kuramına göre, bireyin suç içeren davranışlarda bulunması yaşamında önemli diğerlerine bağlanması, geleceğe ilişkin beklentileri, sosyal etkinliklere katılımı ile ilişkilidir (akt: Wiatrowski, Griswold & Roberts, 1981). Psikolojik yaklaşımlara baktığımızda ise bilişsel yaklaşım, sosyal öğrenme kuramı, davranışsal aile sistemi modeli gibi yaklaşımlar karşımıza çıkmaktadır. Psikolojik temelli yaklaşımların ortak noktası ise, problem davranışların ortaya çıkmasında benlik kavramı ve başa çıkma becerilerinin önemine vurgu yapmalarıdır (Siyez, 2009).

Hem bireysel hem de toplumsal sağlık ve huzuru fazlasıyla etkileyen bir durum olarak karşımıza çıkan kuraldışı davranışlar ile ilgili yapılan araştırmaların da son yıllarda hız kazandığını görmekteyiz. Yurt dışında kuraldışı davranışların sosyal destek, ebeveyn kontrolü, ebeveynlik stilleri, evlilik çatışması, kardeş ilişkileri, aile içi şiddet gibi farklı değişkenler ile birlikte araştırıldığı görülmüştür (Pettit ve ark., 2001; Buehler ve Gerard, 2002; Jekieleg, 1998). Ülkemizde de son yıllarda kuraldışı davranışlar ve bu bağlamda özellikle okullarda şiddet ve suç ile ilgili yapılan araştırmaların sayısının ve niteliğinin arttığı görülmektedir (Alikaşifoğlu, 2009; Cenkseven-Önder & Yılmaz, 2012; Şimşek & Cenkseven-Önder, 2011).

Ergenin risk içeren davranışlarda bulunmaya eğilimli olduğu bu dönemde de yaşamın her döneminde olduğu gibi anne-baba ve çocuk arasındaki ilişki önemli bir yer tutmaktadır. Robin ve Foster (1989)' a göre ergen ile ebeveynleri arasındaki ilişki bu dönemin nasıl atlatılacağını belirlemede önemli bir etkiye sahiptir. Ayrıca ebeveynlerin evlilik çatışmalarının az olması, evlilik uyumlarının ve doyumlarının yüksek olması ailenin duygusal ortamının pozitif olmasına katkı sağlamaktadır. Böyle bir ortamda da çocuklar kendilerini güvende hissetmekte ve daha az davranım problemi göstermektedirler. (Yazgan-İnanç, Bilgin & Atıcı, 2004). Ebeveynler arası yaşanan evlilik çatışmasının çocukların gelişimine olumsuz etkide bulunduğu anlaşılması üzerine; birçok araştırmacı evlilik ilişkisinin ergenler üzerinde nasıl bir etki bıraktığını araştırmaya başlamıştır. Bu araştırmalarda şu sonuçlar ortaya çıkmıştır: Çocuklar evlilik çatışmasını fark ettiklerinde daha negatif etkilenebiliyorlar. Ayrıca çocuk evlilik çatışmasının sebebi olarak kendini görüyorsa yani kendini suçluyorsa yine negatif etkilenebiliyor (Steinberg, 2007).Buehler ve Gerard' ın (2002), tek ebeveynli, çift ebeveynli, üvey çocuklu, beraber yaşayan ya da yeni evlenmiş çiftlerden oluşan 9643 aile ile evlilik çatışması, etkisiz ebeveynlik ve çocuk ve ergenlerin uyumsuz davranışları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yürüttüğü araştırma sonucuna göre, evlilik çatışması ile çocuk ve ergenlerin uyumsuz davranışları ve evlilik çatışması ile ebeveynin sert disiplin uygulaması arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Çocuk ve ergenlerin uyumsuz davranışları ile anne babanın sert disiplin uygulaması pozitif, ebeveyn bağlılığı ise negatif yönde ilişkili olarak bulunmuştur. Ergen-ebeveyn çatışması ise hem anne babanın evlilik çatışması ile hem de ergenlerin uyumsuz davranışları ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur.

Ergenin kuraldışı davranışları ile ilişkili olduğu düşünülen bir diğer değişken ise, çocuklukta maruz kalınan ihmal ve istismar yaşantıdır. Çocuk istismarı ve ihmal; anne, baba ya da bakıcı gibi bir erişkin tarafından çocuğa yöneltilen, toplumsal kurallar ve profesyonel kişilerce uygunsuz ya da hasar verici olarak nitelendirilen, çocuğun gelişimini engelleyen ya da kısıtlayan eylem ve eylemsizliklerin tümüdür (Oral & ark., 2001). İhmal ile istismar kavramları arasındaki fark istismar durumunun aktif, ihmal durumunun ise pasif olması ile ilgilidir (Aral, 1997). Literatürde ihmal ve istismar davranışı fiziksel, duygusal ve cinsel istismar (kötüye kullanma) olmak üzere 3 gruba ayrılmaktadır (Aral, 1997). Duygusal istismar, çocuğun bakımını üstlenen kişilerin çocuğa kendisinin değersiz, kusurlu olduğunu ve sevilmediğini iletmelerini içerir ve duygusal istismar ve duygusal ihmal olmak üzere iki tip davranıştan oluşur (Morelen & Shaffer, 2012). Fiziksel istismar, çocuğun sağlığını, yaşamını, gelişimini olumsuz etkileyebilecek dayak atma, tekmeleme, sarsma, ısırma, boğma, haşlama ya da zehirleme gibi davranışlara maruz kalmasıdır (Jakupcevic & Ajdukovic, 2011). Cinsel istismar ise, herhangi bir cinsel ilişki teklifini kabul etme yaşının altında olan bir çocuğun, yetişkin bir kişinin cinsel doyumuna yol açacak bir davranışla karşılaşmasıdır. Cinsel tacizlere yönelik bilgiler incelendiğinde, büyük çapta kızların cinsel tacize maruz kaldıkları görülmektedir ancak erkek çocukların da cinsel tacize uğradıkları rapor edilmektedir (Korkut, 2012). Cinsel tacize uğramış erkek çocuk, daha çok pasif davranışlar içerisinde bulunmakta ve genelde yoğun suçluluk duyguları yaşamaktadır. Bu nedenlerden dolayı erkek çocuklar, yaşadıkları cinsel tacizler hakkında kızlara oranla daha az bilgi vermektedirler. Ayrıca, yardım istemeyi pek öğrenemedikleri için duygularını daha çok bastırmaktadırlar (Akbaş & Sanberk, 2010)

Zoroğlu ve arkadaşlarının (2001) çocukluk dönemi ihmal ve istismar yaşantılarının sıklığını incelemek amacıyla yaptıkları araştırmanın sonucuna göre; lise öğrencilerinin %16.5'i ihmal, %15.8'i duygusal istismar, %13.5'i fiziksel istismar ve %10.7'si cinsel istismara (ensest dahil) uğradıklarını belirtmişlerdir. Bu sonuçlar, ülkemizde çocukluk örselenme yaşantılarının azımsanmayacak kadar önemli boyutlarda olduğunu göstermektedir. Yurt içinde yapılan araştırmalar incelendiğinde bireylerin çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ile depresif belirtiler, benlik saygısı, yaşam doyumu, bağlanma, suça yönelme, öfke tepkisi, romantik ilişkiler arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir (Bostancı & ark., 2006; Deniz, 2006; Korkut, 2012; Özen & ark., 2010; Özdemir & ark., 2011). Aynı zamanda bu araştırmaların, çoğunlukla üniversite öğrencileri üzerinde yürütülen araştırmalar oldukları ve ergen örneklemleri üzerinde çocukluk örselenme yaşantıları ile ilgili çalışmaların yeterli sayıda olmadığı görülmektedir (Cenkseven-Önder & Yılmaz, 2012; Şimşek & Cenkseven-Önder, 2011). Yurt dışında yapılan araştırmalar incelendiğinde ise; özellikle son yıllarda çocukları ihmal ve istismar yaşantılarından korumaya yönelik müdahale programları üzerinde durulduğu görülmektedir (Kenny & ark., 2008; Goldman & Bradley, 2011; Stalker & McArthur, 2012)

Özetle, bireylerin geçmiş yaşantıları incelendiğinde, örselenme ve ihmal yaşantısı geçirmeleri ile problem davranışlar göstermeleri arasında anlamlı ilişkiler olduğunu gösteren araştırmalar olduğu görülmektedir (Şimşek & Cenkseven-Önder, 2011). Buradan hareketle, ergen örneklemleri üzerinde duygusal, fiziksel ve cinsel ihmal ve istismar yaşantılarının kuraldışı davranışlar üzerindeki yordayıcı gücünü anlamak amacıyla bu değişken, bağımsız değişken olarak ele alınmıştır. Aynı zamanda, ergenlik döneminde kuraldışı davranış gösteren ergenler ile çalışırken istismar yaşantısını değerlendirmenin ve bu doğrultuda psikolojik destek sağlamanın okullarda yürütülen rehberlik hizmetleri açısından da önemli olduğu düşünülmektedir. Kuraldışı davranışlar ile ilgili yurtdışı alanyazın incelendiğinde anne babanın evlilik çatışmasının çocuklarda görülen davranış problemleri ile ilişkisini inceleyen çok sayıda araştırma (Buehler & Gerard, 2002; Jekieleg, 1998) olmasına karşın, Türkçe alanyazında az sayıda araştırma (Şendil & Kızıldağ, 2003) olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, yapılan araştırmalar çatışmalı evliliklerin çocuklar üzerinde olumsuz etkiye sahip olduğunu göstermektedir (Buehler & Gerard, 2002). Buradan hareketle evlilik çatışması açısından kuraldışı davranışların incelenmesinin Türkçe alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Kısacası bu araştırmada, ergenlerde görülen kuraldışı davranışları, algıladıkları anne baba evlilik çatışmasının ve çocukluk örselenme yaşantılarının ne oranda yordadığının incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, ortaöğretim kurumlarına devam eden öğrencilerin, kuraldışı davranışları ile anne baba evlilik çatışması ve çocukluk örselenme yaşantısı arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiş olan ilişkisel tarama modelinde, betimsel bir araştırmadır (Karasar, 2004). Araştırmanın bağımlı değişkeni “kuraldışı davranışlar”; bağımsız değişkenleri ise Çocukların Evlilik Çatışması Algısı Ölçeği'nin alt boyutları olan “çatışma özellikleri”, “tehdit algısı”, “kendini suçlama” ve Çocukluk

Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nin alt boyutları olan “duygusal ihmal ve istismar”, “fiziksel ihmal ve istismar”, “cinsel ihmal ve istismar” dır.

Araştırma Grubu

Araştırmanın örneklemini, 2010/2011 eğitim öğretim yılında Adana ili Seyhan ve Yüreğir ilçelerinde Milli Eğitim Bakanlığı' na bağlı resmi liselerde 9, 10,11, ve 12. sınıfa devam eden, 308 (%62) kız ve 193 (%38) erkek olmak üzere toplam 495 lise öğrencisi oluşturmuştur. Örnekleme yer alan ergenlerin yaşları 14 ile 19 arasında değişmekte olup, yaş ortalaması 16.32' (Ss: 1.07) dir. Araştırmanın örneklemini, Adana ili merkezi ilçelerindeki Adana İl Milli Eğitim Müdürlüğü verilerince orta ve alt sosyo ekonomik düzeyi yansıttığı düşünülen ve işbirliği yapmaya gönüllü resmi liseler arasından olasılık temelli olmayan örnekleme yöntemlerinden 'Uygun Örnekleme' yöntemi ile seçilmiştir. Uygun örnekleme yönteminde araştırmacı, ihtiyaç duyduğu büyüklükteki gruba ulaşana kadar en ulaşılabilir olan yanıtlayıcılardan başlamak üzere örneklemini oluşturmaya başlar ya da en ulaşılabilir ve maksimum tasarruf örnek üzerinde çalışır (Büyüköztürk & arkadaşlar, 2008).

Veri Toplama Araçları

Kuraldışı Davranış Ölçeği: Kuraldışı Davranışlar Ölçeği (KDÖ), Kaner (2001) tarafından ergenler arasında resmi kurumlara yansımayan, ancak yakalanmış olsalardı çoğu suç olarak kabul edilecek ve ergeni yasalarla karşı karşıya getirecek davranışları belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ergenlerin kendi bildirimine dayanan bir ölçek olan KDÖ, 9 alt ölçek ve 38 maddeden oluşan 4'lü Likert tipi bir ölçektir. Alt ölçekler; statü suçu ve okul kurallarına aykırı davranmak, hırsızlık, öfkeyi kontrol edememek ve kavga etmek, hafif hırsızlık, kopya çekmek, statü suçu ve başkalarını kandırmak, uyuşturucu ve şiddet suçu, binalara zarar verme, dikkat çekici tahripçiliktir. Seçenekler 'hiçbir zaman' (1 puan), 'bir ya da iki kez' (2puan), 'üç ya da dört kez' (3 puan), 'beş ya da daha fazla' (4 puan) olarak puanlanmaktadır. KDÖ toplam puanının yüksek bulunması suç işleme eğiliminin yüksek olduğunu göstermektedir. Testin, Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0.93, Spearman-Brown formülüyle hesaplanan testi yarılama güvenilirlik katsayısı ise 0.89 olarak belirtilmiştir (Delikara, 2001). Bu araştırma kapsamında Kuraldışı Davranış Ölçeği' nin iç tutarlılığını incelemek amacıyla hesaplanan Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı toplam puan için .89 olarak bulunmuştur.

Çocukların Evlilik Çatışması Algısı Ölçeği: Bu ölçek, çocukların ebeveynler arası çatışmalara dair algılarını belirleyebilmek amacıyla Grych ve arkadaşları (1992) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması Öz (1999) tarafından yapılmıştır. Ölçek, çatışma özellikleri algısı, tehdit algısı ve kendini suçlama alt ölçeklerini içermektedir ve toplam 35 maddeden oluşmaktadır. Her sorunun “Doğru” (2 puan), “Bazen-biraz doğru” (1 puan) ve “Yanlış” (0 puan) olmak üzere üç cevap seçeneği vardır. Toplam 10 soru dönüştürülerek puanlanmaktadır. Ölçeğin iç geçerliliğine bakıldığında alfa katsayıları, tüm skala için; .85, “Çatışma Özellikleri” alt ölçeği için .84, “Algılanan Tehdit” alt ölçeği için .78 ve “Kendini Suçlama” alt ölçeği için de .77 olarak bulunmuştur (Şendil ve Kızıldağ, 2003). Bu araştırma kapsamında Çocukların Evlilik Çatışması Algısı Ölçeği' nin iç tutarlılığını incelemek amacıyla hesaplanan Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı toplam puan için .89, çatışma özellikleri alt boyutu için .93, tehdit algısı alt boyutu için .84 ve kendini suçlama alt boyutu için de .84 olarak bulunmuştur.

Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği (ÇÖYÖ): Ölçme aracı orijinali Bernstein ve arkadaşları (1994) tarafından geliştirilen Türkçe'ye uyarlaması ise Aslan ve Alpaslan (1999) tarafından yapılan 40 maddelik, puanlaması “hiçbir zaman” ve “çok sık” arasında değişen 5 dereceli Likert tipi bir kendini değerlendirme aracıdır. Aslan ve Alpaslan üniversite öğrencileri üzerinde yaptıkları geçerlik çalışmaları kapsamında ölçeğin fiziksel, duygusal ve cinsel istismarı yansıtan bir faktör yapısına sahip olduğunu belirlemişlerdir. Güvenirlik çalışması kapsamında ise Cronbach alfa iç tutarlık katsayılarının “fiziksel istismar” için .94, “duygusal istismar ve ihmal” için 0.95 ve “cinsel istismar” için .94 olduğunu ölçeğin genelinde ise .96 olduğunu tespit etmişlerdir. Bu araştırma kapsamında ise ölçeğin ergenler üzerinde geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Dört yüz on ergenden (15-18 yaş) elde edilen veriler üzerinden doğrulayıcı faktör analizi yapılmış ve faktör yapısının Aslan ve Alpaslan'ın 1999'da elde ettiği faktör yapısını doğruladığı ve iyi uyum değerlerine sahip olduğu gözlenmiştir ($X^2= 745.09$; CFI = .91; TLI = .90.23; RMSEA= 0.04). Ancak ergen örnekleminde üniversite örneklemin farklı olarak faktör yükü .30'un altında kalan 5 madde ölçme aracından çıkarılmıştır. Bu çalışma kapsamında ölçeğin yapılan güvenilirlik çalışmasında ise ölçeğin alt ölçekler ve genelinde Cronbach alfa iç tutarlık katsayılarına bakılmış fiziksel istismar için .85, duygusal istismar ve ihmal için .89 , cinsel istismar için .72 ve genel ölçek için ise .90 olarak hesaplanmıştır. İstatistiksel analizler sonucunda bu ölçme aracının ergenler üzerinde geçerli ve güvenilir bir biçimde kullanılabilmesine karar verilmiştir.

Verilerin analizi

Araştırmada evlilik çatışması algısının ve örselenme yaşantısının kuraldışı davranışları düşük ya da yüksek düzeyde göstermeyi ne derece yordadığını belirlemek amacıyla ikili lojistik regresyon analizinden yararlanılmıştır. Kuraldışı davranış puanlarının düşük ve yüksek olarak gruplandırılması işlemi, ölçeğin tamamından alınan puanların ortanca değerlerinin 1 çeyrek sapma altı ve üstünün kesme puanı olarak alınması yoluyla gerçekleştirilmiştir. Gruplamanın uç değerlerden etkilenmesinin engellenmesi için kesme noktası belirlenirken ortanca ve çeyrek sapma değerleri tercih edilmiştir. Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nin alt boyutu olan cinsel istismar değişkeni gözenek sayısı ($n < 50$) yeterli olmadığı için analizden çıkarılmıştır. Bağımsız değişkenler arasında çoklu bağlantı sorunu olup olmadığını anlamak amacıyla değişkenler doğrusal regresyon analizine sokularak tolerans, VIF ve CI değerleri incelenmiş ve buna göre çoklu bağlantı sorunu olmadığı anlaşılmıştır (VIF<.10; TV>.10).

Bulgular

Ergenlerin Kuraldışı Davranış Ölçeği toplam puanı, Çocukların Evlilik Çatışması Algısı Ölçeği ve Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nin alt ölçek puanlarının cinsiyete göre dağılımına ilişkin betimsel istatistik sonuçları Tablo-1' de sunulmuştur.

Tablo 1
Ergenlerin KDÖ toplam puan, ÇEÇAÖ ve ÇÖYÖ Alt Ölçekleri Açısından Cinsiyete Göre Dağılımına İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları

Ölçek	Cinsiyet	n	X	Ss
KDÖ	Kız	304	45.88	8.39
	Erkek	188	50.32	10.14
	Toplam	492	47.57	9.33
ÇEÇAÖ-çatışma	Kız	303	9.73	8.24
	Erkek	184	7.00	6.11
	Toplam	487	8.70	7.60
ÇEÇAÖ-tehdit	Kız	301	6.89	4.77
	Erkek	189	4.69	4.07
	Toplam	490	6.03	4.63
ÇEÇAÖ-suçlama	Kız	300	2.20	3.12
	Erkek	182	2.74	2.83
	Toplam	482	2.41	3.01
ÇÖYÖ-fiziksel	Kız	304	17.15	5.76
	Erkek	187	16.59	5.53
	Toplam	491	16.91	5.66
ÇÖYÖ-duygusal	Kız	303	30.10	11.95
	Erkek	185	32.68	12.35
	Toplam	488	31.02	12.13
ÇÖYÖ-cinsel	Kız	307	4.32	1.10
	Erkek	189	4.70	1.60
	Toplam	496	4.46	1.32

Tablo incelendiğinde KDÖ toplam puan, ÇEÇAÖ alt ölçekleri ve ÇÖYÖ alt ölçekleri açısından kız ve erkek ergenlerin aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerinin benzer olduğu görülmektedir.

Bireylerin çatışma özellikleri, tehdit algısı, kendini suçlama, duygusal ve fiziksel ihmal ve istismar puanlarının kuraldışı davranışları yüksek ya da düşük düzeyde göstermeyi ne derece yordadığını belirlemek amacıyla lojistik regresyon analizi yapılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre tüm yordayıcı değişkenlerin hep birlikte ergenlerin kuraldışı davranışları düşük ya da yüksek düzeyde gösterme durumunu anlamlı bir şekilde yordadığı bulunmuştur ($X^2=68.938$ sd=6, N=228, $p<.001$). Tüm yordayıcı değişkenler varyansın yaklaşık %35'ini açıklamaktadır. Hosmer ve Lemeshow Testi sonucunda kuraldışı davranışlarda yüksek düzeyde bulunan ve bulunmayan ergenlerin gözlenen ve beklenen frekansları arasında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p>.05$). Bu sonuç model veri uyumunun yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir. Lojistik regresyon analizi sonucunda, kurulan modelin kural dışı davranışları düşük düzeyde gösteren öğrencilerin 95'inden 67'sini (%70.5), kural dışı davranışları yüksek düzeyde gösteren öğrencilerden 133'ünden 98'ini (%73.7) doğru olarak sınıflandırdığı belirlenmiştir. Toplam 228 kişiye ilişkin verilere uygulanan lojistik regresyon analizi uyumlu sonuçlar vermiş ve %72.4 oranında verileri başarıyla sınıflandırmıştır.

Yordayıcı değişkenlerin tek tek ergenlerin kuraldışı davranış gösterme durumunu yordama derecelerine ilişkin odds oranları [Exp(β)] Tablo2'de sunulmuştur.

Tablo 2
Kuraldışı Davranışlarda Bulunmanın Yordayıcılarına İlişkin Lojistik Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler		B	SH	Wald	Sd	p	Exp(β)
Evlilik Çatışması	Çatışma özellikleri	.065	.028	5.483	1	.019	1.067
	Tehdit algısı	-.099	.043	5.464	1	.019	.905
	Kendini suçlama	.175	.059	8.84	1	.003	1.191
Örselenme Yaşantısı	Duygusal istismar	-.011	.016	.47	1	.493	1.118
	Fiziksel istismar	.112	.053	4.422	1	.035	.989
Sabit		-8.934		12.082	1	.001	.000

Lojistik regresyon analizi modelinde yer alan her bir değişkene ait katsayıların ayrı ayrı önem kontrolünü yapabilmek için Wald test istatistiği sonuçlarından yararlanılmıştır. Tablo 2’de yer alan Wald testi istatistik sonuçlarına bakıldığında algılanan anne baba evlilik çatışması alt boyutlarından “çatışma özellikleri”, “tehdit algısı” ve “kendini suçlama”; örselenme yaşantıları alt boyutlarından “fiziksel istismar” değişkenlerinin kuraldışı davranışlarda bulunma durumunu açıklamada anlamlı katkı sunan değişkenlerden olduğu görülmektedir..

Buna göre, eğer bir öğrencinin çatışma özellikleri puanı bilirse, onun %6.7 olasılıkla kuraldışı davranışı yüksek düzeyde gösteren grubun bir üyesi olduğunu yordamak olasıdır diyebiliriz. Benzer şekilde, eğer bir öğrencinin tehdit algısı puanı bilirse, onun %9.5 olasılıkla, kendini suçlama puanı bilirse %19.1 olasılıkla, kuraldışı davranışı yüksek düzeyde gösteren grubun bir üyesi olduğunu yordamak olasıdır diyebiliriz. Fiziksel istismar puanı bilirse onun %1.1 olasılıkla kuraldışı davranışı yüksek düzeyde gösteren grubun bir üyesi olduğunu yordamak olasıdır diyebiliriz. Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği’nin alt boyutu olan cinsel ihmal ve istismar boyutu, analize dahil edilmesi için gerekli olan sayıya sahip olmadığı için analize alınmamıştır.

Tartışma ve Yorum

Bu araştırmada anne babanın evlilik çatışmasının, ergenin kuraldışı davranışları yüksek düzeyde gösterme durumunu yordamada anlamlı katkı sağlayıp sağlamadığını incelemek amacıyla yapılan lojistik regresyon analizi sonucuna göre; anne babanın evlilik çatışmasının, ergenin kuraldışı davranışları yüksek düzeyde gösterme durumunu yordamada anlamlı katkı sağladığı bulunmuştur. Bu sonuç, benzer

araştırmaları ve ilgili alanyazını destekler niteliktedir (Buehler & Gerard, 2002; Bulut, 2010; Erdoğan, 2005). Erdoğan (2005), anne babası çok sık kavga eden çocukların bazen kavga eden ya da hiç kavga etmeyenlere göre daha saldırgan eğilimlere sahip olduğunu bulmuştur. Buehler ve Gerard (2002), eşler arası çatışma ile çocuklarına uyguladıkları sert disiplin, baskı, ebeveyn-çocuk çatışması ve çocukların uyumsuz davranışlar göstermesi arasında anlamlı ilişkiler bulmuşlardır. Farklı araştırmalarla da ortaya konulan bu sonuçlara göre, anne-babaların evlilik çatışmasının ebeveynlik tutumlarını olumsuz etkileyebileceği bu durumun da ergenlerin kuraldışı davranışlarda bulunma olasılığını arttırabileceği söylenebilir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, geçmişte fiziksel istismar yaşantısı geçirme, ergenlerin kuraldışı davranışları yüksek düzeyde gösterme durumlarını yordamada anlamlı katkı sağlamaktadır. Bu sonuç, benzer çalışmalardan elde edilen bulgularla benzerlik taşımaktadır. (Ovayolu & ark., 2007; Benson & ark., 2008; Bal, 2010). Benson ve arkadaşları (2008) bu konuda yaptıkları araştırmada, aile içi şiddet değişkeninin ergenlerin kuraldışı davranışları için güçlü bir yordayıcı olduğunu ortaya koymuşlardır. Dünya şiddet ve sağlık raporuna (2002) göre, aile içinde çocuğa yönelik istismarın kısa ve uzun dönemde sonuçları vardır: kısa dönem için altını ısıtma, parmak emme gibi davranış bozuklukları görülebilirken, uzun dönemde özellikle ergenlik ve yetişkinlik döneminde antisosyal davranışlar, duygusal bozuklukların ortaya çıktığı görülmektedir (Akt.: Bal, 2010). Çocuklukta katı disipline maruz kalmanın beyin kimyasını özellikle serotonin alıcılarının etkinliklerini olumsuz yönde etkilediğine ilişkin kanıtlar bulunmaktadır. Bu durum ise anti-sosyal davranışların riskini arttırmaktadır (Steinberg, 2007). Sürekli şiddet ortamında büyüyen çocukların şiddet, saldırganlık davranışlarını normal olarak algılaması ve model alma ile şiddeti öğrenerek başka sosyal etkileşimlerinde de benzer şekilde davranma olasılıkları vardır.

Araştırmadan elde edilen bir diğer bulgu; duygusal istismar alt boyutunun ergenlerin kuraldışı davranışlarda yüksek düzeyde bulunmasını açıklamada anlamlı katkı sağlamadığıdır. İlgili alanyazın temel alındığında beklenti duygusal istismarın, anlamlı bir yordayıcı olabileceği yönündeydi. Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nin duygusal istismar ve ihmal alt boyutu ile ilgili maddeleri incelendiğinde maddelerin çoğunlukla "ailede kendimi özel hissettim, sevildim..." şeklinde olduğu görülmektedir. Örnekleme oluşturan ergenlerin, sosyal beğenirlik etkisiyle var olan durumu olduğundan daha iyi göstermeye çalıştıkları ve bu durumun da araştırma sonuçlarını etkilemiş olabileceği düşünülebilir. Bununla birlikte duygusal istismar olgusunun fiziksel istismar kadar somut olmaması da sonucun bu şekilde çıkmasında rol oynamış olabilir.

Cinsel ihmal ve istismar boyutu, analize dahil edilmesi için gerekli olan sayıya sahip olmadığı için analize alınmamıştır. Araştırma verilerinin toplandığı örnekleme cinsel ihmal ve istismar yaşantısının düşük düzeyde görülmüş olması sevindirici olmakla birlikte, genel olarak toplumumuzdaki yaygınlığı ve bireylerin bu durumu gizli tutma çabası düşünüldüğünde yanıtların içten ve samimi olup olmadığı düşündürücüdür.

Sonuç olarak ebeveynler arası yaşanan evlilik çatışması ve geçmişte yaşanan fiziksel istismar deneyimi, diğerlerine oranla daha fazla kuraldışı davranış gösteren ergenleri ayırt etmede anlamlı katkıda bulunmaktadır. Bununla birlikte bu çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Bu çalışmanın araştırma grubunu genel liselerde öğrenim görmektedir olan ergenler oluşturmaktadır. Bu ergenler seçilirken suç işleme

durumları dikkate alınmamıştır. Bunun yanı sıra yalnızca okula devam eden ergenlerden elde edilen veriler analiz edilmiştir. Bu nedenle bu araştırma okula giden ergenlerle sınırlıdır. Gelecekte yapılacak çalışmalarda, normal grupta yer alan ergenler ile risk altında bulunan ergenlerin özellikleri karşılaştırılarak incelenebilir. İleriki araştırmalarda özellikle çocukluk dönemi ihmal ve istismar yaşantılarının problem davranışlar üzerindeki etkileri boylamsal olarak incelenebilir. Uygulama açısından baktığımızda ise; hem bireysel hem de toplumsal sağlık için önemli olan kuraldışı davranışların önlenmesine yönelik birey temelli, okul temelli ve aile temelli olmak üzere çok boyutlu müdahale programları geliştirilebilir. Ayrıca ebeveynler arasında yaşanan evlilik çatışmasının ergenlerdeki kuraldışı davranışları yordamada anlamlı katkı sağlayan bir değişken olduğu ile ilgili bulgudan hareketle, ebeveynlere evlilik çatışmasını azaltmaya yönelik bilgilendirme seminerleri düzenlenebilir ya da müdahale programları geliştirilebilir.

Kaynaklar

- Adams, G.R., & Berzonsky, M.D. (2003). *Blackwell handbook of adolescence*, Australia: Blackwell Publishing.
- Akbaş, T., & Sanberk, İ. (2010). *Çocuklara yönelik cinsel taciz ve koruyucu eğitim*. İstanbul: Karahan Kitabevi
- Alikaşifoğlu, M., & Ercan, O. (2009). Ergenlerde riskli davranışlar. *Türk Pediatri Arşivi*, 44, 1-6.
- Aral, N. (1997). *Fiziksel istismar ve çocuk*. Ankara: Tekışık Veb Ofset
- Aslan, S.H., & Alparslan, Z.N. (1999). Çocukluk örselenme yaşantıları ölçeği'nin bir üniversite öğrencisi örnekleminde geçerlik, güvenilirlik ve faktör yapısı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 10(4), 275-285.
- Bal, S. (2010). *Çocukluk örselenme yaşantıları, ana-baba-ergen ilişki biçimleri ve sosyal destek algısının, kural dışı davranışlarla ilişkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Balkaya, A., & Ceyhan, E. (2007). Lise öğrencilerinin suç davranışı düzeylerinin bazı kişisel ve ailesel nitelikler bakımından incelenmesi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 3(11), 13-27.
- Benson, M., Buehler, C., & Gerard, J. M. (2008). Interparental hostility and early adolescent problem behavior: spillover via maternal acceptance, harshness, inconsistency, and intrusiveness. *Journal Of Early Adolescence*, 28, 428-454. doi: 10.1177/0272431608316602.x
- Bostancı, N. Albayrak, B, Bakoğlu, & İ. Çoban, Ş.(2006). Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmalarının depresif belirtileri üzerine etkisi. *New/Yeni Symposium Journal*. 44(2),100–106.
- Bulut, F. (2010). *Ergenlerde görülen kural dışı davranışların aile işlevselliği, aile risk faktörleri ve yaşam kalitesi açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Buehler, C., & Gerard, J.M. (2002). Marital conflict, ineffective parenting and children's and adolescent's maladjustment. *Journal of Marriage and Family*, 64, 78-92. doi: 10.1111/j.1741-3737.2002.00078.

- Cenkseven-Önder, F., & Yılmaz, Y. (2012). Ortaöğretim öğrencilerinde görülen kuraldışı davranışları yordamada yaşam doyumu ve anne-baba stillerinin rolü. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(3),1737-1748.
- Cui, M., Donnellan, M.B., & Conger, R.D. (2007). Reciprocal influences between parents' marital problems and adolescent internalizing and externalizing behavior. *Developmental Psychology*, 43(6), 1544-1552. doi: [10.1037/0012-1649.43.6.1544](https://doi.org/10.1037/0012-1649.43.6.1544)
- Çok, F., & Güney-Karaman, N. (2008). Ergenlerde risk alma ve eğitime yansımaları. *Eğitim Psikolojisi Sempozyumu*, İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul, 22-23 Mart 2008.
- Deniz, M, E. (2006). Ergenlerde bağlanma stilleri ile çocukluk istismarları ve suçluluk-utanç arasındaki ilişki. *Eurasian Journal of Educational Research*, 22, 89-99.
- Delikara, İ. (2001). Ergenlerin akran ilişkileri ile suç kabul edilen davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *I. Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu*, Ankara: Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı Yayını.
- Edens, J.F., Skopp, N.A., & Cahill, M.A. (2008). Psychopathic features moderate the relationship between harsh and inconsistent parental discipline and adolescent antisocial behavior. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 37(2), 472-476. doi: [10.1080/15374410801955938](https://doi.org/10.1080/15374410801955938)
- Erdoğan, Y. (2005). Suça yönlendirilen ve yönlendirilmeyen çocukların aile ilişkileri ile saldırganlık davranışlarının karşılaştırılması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 12(3),106-114.
- Goldman, J., & Bradley, G. (2011). Assessing primary school student-teachers' pedagogic implementations in child sexual abuse protection education. *European Journal of Psychology of Education*, 26(4), 479-493. doi: [10.1007/s10212-011-0059-4](https://doi.org/10.1007/s10212-011-0059-4)
- Gullato, T.P., & Adams, G.R. (2005). *Handbook of adolescent behavioral problems evidence-based approaches to prevention and treatment*, New York: Springer Science.
- Jakupčević, K. K., & Ajduković, M. (2011). Risk factors of child physical abuse by parents with mixed anxiety-depressive disorder or posttraumatic stress disorder. *Croatian Medical Journal*, 52, 25-34. doi: [10.3325/cmj.2011.52.25](https://doi.org/10.3325/cmj.2011.52.25)
- Jekielek, S.M. (1998). Parental conflict, marital disruption and children's emotional well-being. *Social Forces*, 76(3), 905-936. doi: [10.1093/sf/76.3.905](https://doi.org/10.1093/sf/76.3.905)
- Frances, R. J., Miller, S. I., & Mack, A. H. (Eds.). (2005). *Clinical textbook of addictive disorders*. Guilford Press.
- Kaner, S. (2001). Ana baba denetimi ile ergenlerin suç kabul edilen davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Ankara: *I. Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu*, 229-255

- Kenny, M.C., Capri, V., Thakkar-Kolar, R., Ryan, E., & Runyon, M. (2008). Child sexual abuse: from prevention to self-protection. *Child Abuse Review*, 17(1),36-54. doi: 10.1002/car.1012
- Korkut, Ş. (2012). *Lise öğrencilerinde çocukluk örselenme yaşantıları ve öfke ifade biçimleri ile benlik saygısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Morelen, D., & Shaffer, A. (2012). Understanding clinical, legal, and ethical issues in child emotional maltreatment. *Journal of Aggression, Maltreatment and Trauma*, 21(2), 188-20. doi: [10.1080/10926771.2012.639054](https://doi.org/10.1080/10926771.2012.639054)
- Ovayolu, N. Uçan, Ö., & Serindağ, S.(2007). Çocuklarda Cinsel İstismar ve Etkileri. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2(4), 14-22.
- Ögel, K. (2007). Risk kavramının tanımı. (ed: K.Ögel) *Riskli Davranışlar Gösteren Çocuk ve Ergenler: Alanda Çalışanlar İçin Bilgiler*. İstanbul: Yeniden
- Özdemir, O., Polat, F.H., Beşiroğlu, L., Selvi, Y., Özdemir, P., Atlı, A., & Akbayram, S. (2011). Suça yönelen erkek ergenlerde travmatik yaşantılar, dissosiyasyon ve suça karşı tutumlar. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12(1), 68-75.
- Özen, Ş., Bez, Y., Arı, M., & Özkan, M. (2010). Öfke kontrolünde zorluk yaşayan bir grup üniversite öğrencisinde öfke tepkileri ve psikiyatrik tanıların cinsiyet açısından incelenmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 21(4), 319-330. doi: 10.5080/u6241
- Oral, R., Can, D., Kaplan, S., Polat, S., Ateş, N., Çetin, G., Miral, S., Hancı, H., Erşahin, Y., Tepeli, N., Bulguç, A.G., & Tiras, B. (2001). Child abuse in Turkey: An experience in overcome denial and a description of 50 cases. *Child Abuse Neglect*, 25(2), 279-290.
- Öz, İ.P. (1999) *The relationship between children's adjustment problems and their perceptions of marital conflict*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Pettit, G.S., Laird, L.D., Dodge, K.A., Bates, J.E., & Criss, M.M. (2001). Antecedents and behavior problem outcomes of parental monitoring and psychological kontrol in early adolescent. *Child Development*, 72(2), 572-598.
- Robin, A. L. , & Foster, S. L. (1989). *Negotiating parent-adolescent conflict*. NewYork: The Guilford Press.
- Siyez, M.D. (2007). Lise öğrencilerinde problem davranışların görülme sıklığı: İzmir örnekleme. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(28), 15-28.
- Siyez, D.M. (2009). *Ergenlerde problem davranışlar okul temelli önleme çalışmaları ile ilgili uygulama örnekleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Stalker, K., & McArthur, K. (2012). Child abuse, child protection and disabled children: A review of recent research. *Child Abuse Review*, 21(1),24-40. doi: 10.1002/car.1154
- Steinberg, L. (2007). *Ergenlik*. (Çev: F.Çok), Ankara: İmge Kitabevi.
- Şendil, G., & Kızıldağ, Ö. (2003). Çocuk ve ergenlerde ebeveyn evlilik çatışması algısı. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 10(2), 58-66
- Şimşek, S., & Cenkseven-Önder, F. (2011). Ergenlerde davranış problemlerinin, anne-babadan ve öğretmenlerden algılanan duygusal istismar açısından incelenmesi, *İlköğretim Online*, 10(3),1124-1137.

- Wiatrowski, W.D., Griswold, D.B., & Roberts, M.K. (1981). Social control theory and delinquency. *American Sociological Review*, 46, 525-541.
- Yazgan-İnanç, B., Bilgin, & M., Atıcı-Kılıç, M. (2004). *Gelişim psikolojisi çocuk ve ergen gelişimi*. Adana: Nobel Kitabevi.
- Yılmaz, Türkan. (2000). *Ergenlerde risk alma davranışlarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Zoroğlu, S.S., Tüzün, Ü., Şar, V., Öztürk, M., Kora, M., & Alyanak, B. (2001). Çocukluk dönemi ihmal ve istismarın olası sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2(2), 69-78.